

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Yrkesvuxutredningen (U 2022:05)

Beslut vid regeringssammanträde den 6 juli 2023

Utvidgning av uppdraget

Regeringen beslutade den 22 juni 2022 kommittédirektiven Långsiktig och behovsanpassad yrkesutbildning för vuxna (dir. 2022:84). Utredaren ska se över hur i första hand yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning (komvux) kan bli mer effektiv och bättre anpassad efter de behov som finns, både på arbetsmarknaden och hos individer.

Utredaren får nu även i uppdrag att föreslå hur en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå kan införas för att förstärka kopplingen mellan utbildning för vuxna och arbetslivet.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå inriktning och utformning av en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan,
- vid behov föreslå avgränsningar mellan denna nya form av yrkesutbildning och andra former av yrkesutbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 15 februari 2024.

Uppdraget att föreslå en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan

Det behövs flera olika former av yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna som vill stärka sin kompetens eller yrkesväxla

Av Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, framgår att kopplingen mellan studier på gymnasienivå och yrkeslivet ska förstärkas. Kommunal vuxenutbildning (komvux) har som mål att bl.a. ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet. Den ska också utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. När det gäller komvux på gymnasial nivå ska de som har störst behov av utbildning prioriteras. Detta innebär att personer som redan har en gymnasieexamen eller ett arbete inte alltid ges möjlighet att läsa en yrkesutbildning inom komvux.

Ett nytt offentligt omställningsstudiestöd infördes 2022 i syfte att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet gör det möjligt för människor att välja att satsa på omställning eller kompetensutveckling. Stödet får lämnas för utbildning som kan antas stärka individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde där han eller hon redan arbetar eller har arbetat, eller syfta till att personen ska stärka sin kompetens inom andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten. De förbättrade möjligheterna att studera väntas ge en ökad efterfrågan på många utbildningar för vuxna, inte minst yrkesinriktade utbildningar. Regeringen bedömer därför att behovet av ett brett utbud av yrkesutbildning för redan yrkesverksamma, på både gymnasial och eftergymnasial nivå, kommer att öka.

Sedan 2021 gäller nya bestämmelser i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning om urval för komvux som ska tillämpas då det finns fler behöriga sökande till en utbildning än det finns platser på utbildningen (3 kap. 7 och 8 §§). Utredaren ska i enlighet med sina ursprungliga direktiv vid behov föreslå åtgärder för att fler sökande från lägre prioriterade urvalsgrupper ska kunna antas till yrkesutbildning för vuxna inom komvux. En utgångspunkt bör vara att sökande med kort tidigare utbildning fortsatt ska vara högt prioriterade. I direktiven anges exempel på andra åtgärder som kan övervägas, t.ex. förändrade ekonomiska incitament för kommunerna. Regeringen bedömer dock att det även behöver utvecklas nya utbildnings-

vägar för att yrkesutbildning på gymnasial nivå ska vara tillgänglig för vuxna som vill stärka sin kompetens eller yrkesväxla. Det kan t.ex. vara fråga om vuxna som utifrån tidigare utbildning eller arbetslivserfarenhet snabbt kan tillgodogöra sig en utbildning med fokus på yrkeskunskaper.

Arbetslivets inflytande behöver stärkas

I dag erbjuds yrkesutbildning på gymnasial nivå i huvudsak inom gymnasieskolan och komvux. En kvalifikation på gymnasial nivå eller på nivå 4 enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande kan även uppnås genom andra utbildningsvägar eller genom validering. Det kan exempelvis handla om vissa utbildningar eller validering inom folkhögskolan, arbetsmarknadspolitiska program eller branschernas egna system med s.k. företagslärlingar. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) ansvarar för att pröva ansökningar om nivåplacering av kvalifikationer i referensramen. I myndighetens kvalifikationsdatabas finns i dag 28 icke-formella kvalifikationer på nivå 4, exempelvis CNC-operatör – CNC Teknik Grönt certifikat, Militär kock och Bussmekaniker.

Arbetsmarknaden står inför stora och snabba förändringar, bl.a. med anledning av den gröna och digitala omställningen. Det finns ett kontinuerligt behov av nya eller förändrade kvalifikationer och kompetenser. För att utbud och innehåll ska vara aktuellt och spegla arbetsmarknadens behov är det viktigt att arbetslivet har inflytande över utbildningarna. Svenskt Näringsliv anser att det behövs ett nytt system för yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna där arbetslivet involveras tidigt i processen, ges möjlighet att påverka utbudet och får vara med och besluta om utbildningens innehåll och utformning.

Yrkeshögskolan har sedan den inrättades 2009 visat sig vara en utbildningsform som är framgångsrik när det gäller att möta arbetsmarknadens behov av kompetens. Bestämmelserna i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan syftar till att inom yrkeshögskolan säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd (1 §). Arbetslivet har ett avgörande inflytande över innehållet i yrkeshögskoleutbildningarna, och utbildningarna ska utvecklas och bedrivas i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare (6 § lagen om yrkeshögskolan). Detta kommer bl.a. till uttryck i kravet i förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan att det ska finnas en ledningsgrupp för yrkeshögskoleutbildningen där flertalet av ledamöterna är företrädare för arbetslivet (4 kap. 1 och 4 a §§). Examens-

graden är hög, den har de senaste åren legat runt 70 procent. Utbildningarna leder också i hög utsträckning till arbete. Av de som examinerades 2021 hade 91 procent arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Gruppen som var arbetsökande före påbörjad utbildning hade minskat med ca hälften året efter avslutad utbildning – från 9 procent till 5 procent.

För att möta de utmaningar som näringslivet och offentlig sektor står inför när det gäller kompetensförsörjningen behöver nya utbildningsvägar för vuxna prövas där arbetslivet får ett stort inflytande över utbildningen. Det bör därför införas en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan. Denna modell ger branscher och andra aktörer möjlighet att ta initiativ till utbildningar inom områden där det finns en stor efterfrågan på kompetens. En sådan utbildningsform kan även ytterligare förbättra förutsättningarna att erbjuda utbildningar inom områden där det i dag utbildas alldeles för få i förhållande till den stora efterfrågan på arbetskraft som finns, t.ex. inom industrin och inom bygg och anläggning. En viktig utgångspunkt bör vara att sökande från hela landet kan tas emot till utbildningarna.

MYH som är förvaltningsmyndighet för yrkeshögskolan har bl.a. i uppdrag att pröva frågor om statsbidrag eller särskilda medel för yrkeshögskoleutbildning. Myndigheten ansvarar även för att pröva frågor om statsbidrag för andra utbildningar som riktar sig till vuxna. Myndigheten har sedan den inrättades 2009 utvecklat sin kompetens att analysera arbetsmarknadens behov av utbildningar och pröva frågor om statsbidrag. MYH ska därför även vara förvaltningsmyndighet för den nya formen av yrkesutbildning för vuxna på gymnasial nivå.

Utredaren ska därför

- föreslå inriktning och utformning av en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan, inklusive bl.a. arbetslivets inflytande, examensbenämning, examenskrav, tillträde till utbildningen och utbildningens omfattning,
- analysera och föreslå under vilka förutsättningar den nya formen av yrkesutbildning ska berättiga till studiestöd,

- analysera och föreslå vilka krav som ska ställas för att en offentlig eller enskild aktör ska få anordna den nya formen av yrkesutbildning och villkor för att statligt stöd ska få lämnas för utbildningen,
- analysera utbudet av andra former av yrkesutbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå och vid behov föreslå avgränsningar mellan dessa utbildningsformer och den nya formen av yrkesutbildning,
- göra en uppskattning av dimensioneringen av den nya formen av yrkesutbildning utifrån samhällets behov av yrkesutbildad arbetskraft,
- föreslå hur införandet av den nya formen av yrkesutbildning kan följas upp och utvärderas,
- lämna de övriga förslag som bedöms nödvändiga, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utöver vad som anges i de ursprungliga direktiven ska utredaren, när det gäller tilläggsuppdraget, inhämta synpunkter från Myndigheten för yrkeshögskolan.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 15 februari 2024.

(Utbildningsdepartementet)